

De ce este nevoie de un nou Dicționar? În opinia mea, justificarea rezidă tot mai mult în stilul laconic al prezentării informațiilor în manualele școlare. S-a ajuns ca în numele dezideratului sincronizării tipologiei manualelor românești cu cele occidentale să avem manuale deficitare la capitolul informație.

Un alt argument ține de profesionalismul colectivului de autori. Domniile lor ne-au convins de rigurozitatea și maturitatea lor științifică. Istoricii au dovedit că sunt capabili de imparțialitate, să depășească emoțiile, fobiile sau predicțiile atunci când prezintă evenimente, și să depășească orice context istoric.

Lăudabilă este și abordarea autorilor și a coordonatorului ce evită retorica generalizărilor. În definitiv, volumul este menit să surprindă și să creeze o stare de armonie între autori și lectorat. Dicționarul este tipul de discurs intelectual pe care îl finalizezi indiferent de criteriile axiologice.

În concluzie, *Evul Mediu românesc. Dicționar biografic*, coordonat de Vasile Mărculeț, este un instrument de lucru extrem de util, recomandat tuturor celor care doresc să cunoască realitățile Țărilor Române între secolele IX–XIX, nu doar din punct de vedere evenimential, ci și economic, social, politic, cultural și religios.

(Notă: Textul a fost prezentat la lansarea volumului la Mediaș, 17 noiembrie 2010).

PETRE DIN

Constantin Mălinaș (Studiu și ediție de), *Din literatura veche a Bihorului.*

Un manuscris din veacul al XVIII-lea de cazanii la morți. Oradea, Editura Primus, 2009, 144 p.

Se împlinesc zilele acestea (26 februarie) un an de la moartea autorului studiului introductiv și al ediției acestei cărți, distinsul om de cultură orădean, dr. în filologie Constantin Mălinaș, de care ne-au legat profund atât preocupările bibliologice comune, cât și activitatea în cadrul Asociației Române pentru Ex-Libris (AREL).

Intitulată *Din literatura veche a Bihorului. Un manuscris din veacul al XVIII-lea de cazanii la morți*, cartea a apărut în colecția „Biblioteca scriitorilor bihoreni” a Editurii Primus din Oradea. La apariție am primit-o însoțită de următorul autograf: „Dragă Prietene Dr. Ioan M. Oros! Cu felicitări pentru susținere, Te rog să primești acest manuscris vechi, republicat în oglindă latină. Oradea, 21. VII. 09. C-tin Mălinaș.”

Cartea se deschide cu o amplă introducere intitulată *Despre îndoiala făgăduită*, care începe cu o descriere extrem de tehnică (cerneală, hârtie, scriere, ornamentație etc.) a celor două părți ale colligatului manuscris aflat în posesia Prof. univ. dr. Lucian Drimba din Oradea.

Prima parte a colligatului este un manuscris păstrat incomplet, de [28] f. + [1] f. albă care conține omilii funerare, cu următorul sumar: f. [1]-[3] – *Cazanii la morți*, [3]-[13] – *Cazanii la oameni morți*, [13]-[15] – *Cazanie la oameni morți*, [15]-[18] – *Cazanie aceasta la prunci mici*, [18]-[21] – *Ertăciuni la oameni morți*, [21]-[24] – *Altă ertăciune la oamenii morți*, [24]-[25] – *Ertăciuni la oameni morți*, [25]-[26] – *Cazanie la oameni morți*. Ultima piesă este copiată după *Cazania lui Varlaam* (Iași, 1643), iar cele dinainte fiind variante „hibridate de circulație” după cazaniile așezate de Ioan Zoba din Vinț la sfârșitul *Molitvelnicului* (Alba Iulia, 1689).

Partea a doua a manuscrisului are [2] f. + f. 5–52 numerotate și conține o copie incompletă după *Ceaslovățul* de Sibiu, de la 1696, autorul fiind diacul Iosif din Suștiu. Din însemnări reiese că a fost scris în anul 1791 și că până la 1809 a circulat în satele bihorene Suștiu și Hotar.

În continuare, Constantin Mălinaș face o serie de considerații filologice și lingvistice, comparând fragmentul din *Cazania lui Varlaam* cu varianta manuscrisă și exemplificând faptul că aceasta din urmă are o limbă mai evoluată; acest lucru îl duce pe autor la concluzia că aceste cazanii pot fi denumite „un produs de spiritualitate populară în Școala Ardeleană, venind de la Ioan Zoba din Vinț (1683) și până la Samuil Micu (1784), primii care au tipărit la noi propovedanii și iertăciuni”. Atât repertoriul manuscriselor din secolele

al XVII-lea și al XVIII-lea cu circulație în Bihor, cât și repertoriul și antologia de texte *Poarta ceriului*, de Dr. Ana Dumitran, conduc pe autor la ideea că aceste „manuscrise funebre” cu rol de *ars moriendi* aveau o frecvență de circulație comparabilă cu cea a cărților populare.

Despre fâgăduiala îndoită continuă cu câteva pagini de hermeneutică a cazaniilor asupra cărora nu vom insista, după care, în facsimil și transliterat, pe cca 110 p., urmează textul propriu-zis al manuscrisului *Cazanii la oameni morți*. Despre truda imensă depusă în transcrierea cazaniilor și despre revelațiile pe care ți le oferă limba acestora autorul ne vorbește (și) într-o emoționantă scrisoare (ultima) adresată nouă, pe care merită să o redăm *in extenso*:

„Luni seara, după 23 august 2009. Frate Oros!

Mulțumesc de rândurile rupte din sufletul tău, pentru cartea aceasta muncită. Am ezitat la unele transliterări, de pildă iatiul l-am dat ca *e*, dar și ca *ea*, mai deschis, chiar diftong. De ce, pentru că am socotit că în retorica de predică a preotului rostirea mai deschisă era din fireasca, din elanul zicerii cu rost moralizator!

Am o idee cu aceste predici, în care domină cuvintele latine, iar slavonismele sunt puține! Se confirmă ceea ce a făcut Ioan Zoba din Vinț, care în *Molitvelnicul* său a înlocuit unele cuvinte slave cu cuvinte latine, astfel a latinizat puțin cartea sa. De ce a făcut-o? Oare nu putem vedea aici o luminiță precursore a Școlii Ardelene? Care nu începe cu Inochentie, cum se consideră de obicei, ci are precursori mai vechi, nu începe livresc din Cantemir, ci începe din popor, unde preoții încă din veacul 17 în Ardeal preferau cuvintele latine, în o proporție mică, dar de luat în seamă. Acest manus[cris] aduce argumente și în acest sens. Ar trebui revăzute și recitite manuscrisele și din acest punct de vedere! Ar [fi pline] de surprize! Salve! Malinaș.”

Într-o *Notă finală*, Constantin Mălinaș povestește despre întâmplările sale în legătură cu această carte, dispariția de mai multe ori a dactilogramelor predate spre tipărire, încă din 1984, încheindu-se cu mulțumiri emoționante adresate colaboratorilor, în special soției sale: „Ediția nouă apare la 21 mai 2009, de praznicul Sf. Împărați Constantin și Elena, atât de împovărați cu speranțe de și în istoria omenirii. O dedic memoriei soției mele Elena, care mult m-a ajutat cu ochii și m-a însoțit cu vorba și m-a îmboldit cu fapta, scutindu-mă adesea de lucrul bărbătesc din casă, ca să pot scrie la aceste studii despre cărți vechi. Ciutelec și Oradea, de Sfintele Florii, la 12 aprilie 2009.”

Ca nimeni altul a știut să cultive „frăția întru carte”, sentiment de care ne-am bucurat și noi.

Data fiind conjunctura nefastă în care se afla în ultimii ani (îmbolnăvirea de cancer, moartea soției, acuzațiile nedrepte ce i s-au adus etc.), socotim că această carte, un vis mai vechi al său, devenise acum una (re)scrisă cu premeditare, de către Constantin Mălinaș – bibliologul, bibliofilul, bibliograful, catalograful, istoricul, scriitorul și editorul, cel pe care, parafrazând cumva o vorbă a lui C. Noica, nu pregetăm să-l numim un „om deplin al cărții românești”.

IOAN MARIA OROS